

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «КАРНАУШЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KARNAUSHENKO v. UKRAINE)**

(Заява № 23853/02)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

30 листопада 2006 року

ОСТАТОЧНЕ

28/02/2007

Це рішення стає остаточним відповідно до умов, зазначених у п. 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Карнаушенко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), що засідав палатою у складі:

п. П. Лоренцен (P. Lorenzen), Голова,
пані С. Ботучарова (S. Botoucharova),
п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert),
п. В. Буткевич (V. Butkevych),
пані М. Цаца-Ніколовська (M. Tsatsa-Nikolovska),
п. Р. Маруст (R. Maruste),
п. М. Віллігер (M. Villiger), судді,
та пані К. Вестердік (C. Westerdiek), Секретар секції,
після обговорення в нарадчій кімнаті 6 листопада 2006 року,
виносить таке рішення, що було прийняте того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена проти України за заявою (N 23853/02), поданою до Суду проти України громадянкою цієї держави – пані Наталією Володимирівною Карнаушенко (далі – заявниця) 27 квітня 2002 року відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

2. Уряд України (далі – Уряд) був представлений його Уповноваженими – пані Валерією Лутковською та паном Юрієм Зайцевим.

3. 7 вересня 2005 року Суд прийняв рішення направити заяву на комунікацію Уряду. Того ж дня Суд вирішив, що відповідно до пункту 3 статті 29 Конвенції питання прийнятності і суті заяв розглядатимуться одночасно.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

4. Заявниця народилась у 1960 році і проживає у місті Червонозаводське Полтавської області, Україна. Вона вдова та виховує двох доньок.

5. Заявниця працювала на посаді продавця у магазині «Крам» державного підприємства «Лохвицький спиртовий комбінат».

6. На підставі отриманих даних внаслідок перевірки, якою було виявлено недостачу товарів, заявницю було звільнено з її посади у липні 1998 року.

7. 25 серпня 1998 року заявниця звернулась до Лохвицького районного суду з позовною заявою до свого колишнього роботодавця про поновлення на роботі.

8. 14 листопада 1998 року суд призначив справу до розгляду на 25 листопада 1998 року.

9. 21 листопада 1998 року за результатами перевірки було порушено кримінальну справу.

10. 25 листопада 1998 року слухання справи було відкладено у зв'язку з неявкою представника відповідача.

11. 27 листопада 1998 року цивільне провадження у справі заявниці було зупинено до закінчення розгляду кримінальної справи.

12. 25 березня 1999 року кримінальну справу відносно заявниці було закрито у зв'язку з відсутністю в її діях складу злочину.

13. 14 грудня 2001 року у зв'язку з клопотанням заявниці розгляд справи було відкладено.

14. 17 грудня 2001 року суд звернувся із запитом до Лохвицької районної прокуратури щодо надання інформації про результати розслідування.

15. 20 грудня 2001 року суд було проінформовано про закриття кримінальної справи відносно заявниці.

16. 15 січня 2002 року у зв'язку з клопотанням відповідача розгляд справи було відкладено.

17. 14 червня 2002 року відбулось судове засідання, у якому було оголошено перерву.

18. 22 липня 2002 року заявниця змінила свої позовні вимоги.

19. 23 липня 2002 року відбулось судове засідання, у якому було оголошено перерву для надання відповідачеві можливості ознайомитись з новими документами, поданими заявницею.

20. 2 жовтня 2002 року суд відклав розгляд справи у зв'язку з неявкою представника відповідача.

21. 22 листопада 2002 року у справі було оголошено перерву у зв'язку з хворобою представника заявниці.

22. 13 серпня 2003 року суд частково задовольнив вимоги заявниці, поновивши її на роботі.

23. 18 серпня 2003 року апеляційний суд Полтавської області залишив без руху апеляційну скаргу відповідача на вищезазначене рішення та надав йому час для усунення недоліків.

24. 18 грудня 2003 року апеляційний суд скасував це рішення та направив справу на новий розгляд.

25. 17 травня 2004 року Верховний Суд України відмовив у задоволенні касаційної скарги заявниці.

26. 11 серпня 2004 року у Лохвицькому районному суді розпочалось провадження.

27. 19 серпня 2004 року суд направив запити до Лохвицької районної прокуратури та до державного підприємства «Лохвицький спиртовий комбінат» щодо отримання інформації.

28. 12 листопада 2004 року у справі було оголошено перерву у зв'язку з хворобою представника відповідача.

29. 20 грудня 2004 року відповідач заявив відвід судді К., який розглядав справу, посилаючись на його упередженість. Того ж дня заяву про відвід судді К. було задоволено.

30. 2 лютого 2005 року новопризначений суддя С. передав справу голові районного суду для перерозподілу. 23 лютого 2005 року його самовідвід був задоволений.

31. 1 червня 2005 року у справі було оголошено перерву у зв'язку з неявкою сторін.

32. 30 червня 2005 року відповідач заявив відвід судді Г.С., який розглядав справу, посилаючись на його упередженість.

33. 30 вересня 2005 року заяву про відвід судді Г.С. було задоволено, а справу було передано до Чорнухинського районного суду.

34. 21 жовтня 2005 року Чорнухинський районний суд отримав справу.

35. 28 грудня 2005 року суд частково задовольнив позовні вимоги заявниці.

36. 30 березня 2006 року апеляційний суд Полтавської області задовольнив апеляційну скаргу заявниці в частині підвищення розміру заробітної плати, присудженої за час вимушеного прогулу.

37. Касаційна скарга заявниці на даний час знаходиться в провадженні Верховного Суду.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

38. Стаття 221-4 Цивільного процесуального кодексу України передбачає, що суд зобов'язаний зупинити провадження у справі, якщо неможливо розглянути справу до вирішення іншої справи, що розглядається у цивільному, кримінальному чи адміністративному порядку. Відповідно до статті 224-1 провадження у такому разі зупиняється до набрання чинності рішенням, від якого залежить провадження.

ЩОДО ПРАВА

I. МЕЖІ СПРАВИ

39. Суд зазначає, що заявниця подала нову скаргу про невиконання рішення від 30 березня 2006 року, винесеного на її користь, після того як справу було направлено на комунікацію до Уряду-відповідача.

40. Суд нагадує, що сторони надали коментарі щодо первинної скарги заявниці щодо тривалості провадження. Таким чином, межі справи, що розглядатиметься Судом, обмежуватимуться цією скаргою (див. рішення у справі *Leshchenko and Tolyura v. Ukraine* від 8 листопада 2005 р., заява № 56918/00, п. 48).

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

41. Заявниця скаржиться, що тривалість провадження була несумісною з вимогою «розумного строку», закріпленою у пункті 1 статті 6 Конвенції, в якому зазначено:

«Кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків ... має право на ... розгляд упродовж розумного строку... судом ...»

A. Щодо прийнятності

42. Уряд доводив, що скарга заявниці була неприйнятною, оскільки вона не вичерпала всі національні засоби юридичного захисту. Зокрема, вона не оскаржила рішення від 27 листопада 1998 року, яким Лохвицький районний суд зупинив розгляд справи до закінчення розслідування кримінальної справи.

43. Заявниця не погодилась. Заявниця стверджувала, що її ніколи не повідомляли про це процесуальне рішення і його не було приєднано до матеріалів справи. Вона стверджувала, що кримінальне розслідування у її справі тривало близько чотирьох місяців і що цей період не мав надзвичайного впливу на загальну тривалість провадження.

44. Суд зазначає, що заявниця мала встановлене законом право оскаржити вказане рішення. Однак Суд встановив, що правило використання всіх засобів національного юридичного захисту не може бути ні абсолютним, ні застосовуватись автоматично. При вивченні того, чи було додержано цього правила, важливо враховувати особливі обставини кожної окремої справи. Окрім іншого, це означає, що Суд повинен реально враховувати загальний правовий контекст, у якому функціонують засоби судового захисту (див. рішення у справі *Mentes*

and Others v. Turkey від 28 листопада 1997 р., Reports of Judgments and Decisions 1997-VIII, п. 58).

45. Суд зазначає, що за обставин цієї справи суд першої інстанції був зобов'язаний відповідно до статті 221-4 Цивільного процесуального кодексу 1618-15 (див. п. 38) зупинити провадження. У будь-якому випадку, навіть припустивши, що цей засіб можна розглядати як ефективний задля уникнення затримок через невинуватене зупинення, Суд вважає, як цілком правильно зазначила заявниця, що період кримінального розслідування тривав лише чотири місяці, в той час як загальна тривалість справи заявниці складає приблизно вісім років. Саме ця загальна тривалість провадження розглядається у даній справі.

46. Суд зазначає, що ця скарга не є повністю необґрунтованою у значенні п. 3 статті 35 Конвенції. Більше того, Суд зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, вона повинна бути оголошена прийнятною.

В. Щодо суті

47. Суд нагадує, що «розумна» тривалість провадження повинна оцінюватись у світлі конкретних обставин справи та таких критеріїв: складність справи, поведінка заявника та поведінка компетентних органів влади і наскільки важливим для заявника було питання, що розглядалося (див., серед багатьох інших, рішення у справі *Frydlender v. France* [GC], заява N 30979/96, п. 43, ECHR 2000-VII).

а. Період, який розглядається

48. Суд зазначає, що провадження, яке розглядається, розпочалось 25 серпня 1998 року і триває досі. Його загальна тривалість становить на даний момент близько восьми років та двох¹ місяців

б. Складність справи

49. Уряд стверджував, що цивільне провадження у цій справі було ускладнене, оскільки воно було пов'язане з розслідуванням кримінальної справи.

50. Суд не погоджується із зауваженнями Уряду та посилається на свої висновки (п. 45 вище), в яких він зазначив, що період розслідування кримінальної справи не продовжив провадження у цій справі значним чином. Більше того, Суд зазначає, що провадження, що розглядається, стосувалось трудового спору. Національні суди повинні були встановити законність звільнення заявниці та розмір заробітної плати, що належала їй, за період вимушеного прогулу. Суд приходить

¹ 3 наступним внесенням доповнень.

до висновку, що суть справи у судовому процесі, що розглядається, не може вважатися особливо складною.

с. Поведінка заявниці

51. Відповідно до зауважень Уряду заявниця несе відповідальність за періоди відстрочок з 14 до 17 грудня 2001 року, коли вона звернулася з клопотанням про відкладення слухання, і з 1 по 30 червня 2005 року, коли вона не з'явилась на слухання. Більше того, Уряд зазначив, що 22 липня 2002 року заявниця змінила свої перші позовні вимоги та подала нові документи, які потребували додаткового вивчення. Уряд також зауважив, що заявниця вплинула на тривалість провадження, подавши апеляційну скаргу на певні процесуальні порушення, які слід було виправити, та подавши касаційну скаргу.

52. Заявниця не погодилась. Вона стверджувала, що ні вона, ні її адвокат не були повідомлені про те, що слухання було призначене на 1 червня 2005 року. Більше того, вона зазначила, що суди не змогли завадити відповідачеві чинити перешкоди у ході справи, оскільки відповідачем виступало державне підприємство.

53. Суд зазначає, що період затримки у три дні, так само як і зміна першопочаткових позовних вимог, не можуть виправдати загальну тривалість судового провадження, яка склала вісім років. Більше того, Суд зазначив, що заявниця оскаржила рішення від 18 грудня 2003 року, 28 грудня 2005 року та 30 березня 2006 року у судах вищих інстанцій. Однак її не можна звинувачувати за використання засобів, доступних їй за національним законодавством, з метою захисту власних інтересів (див., рішення у справі *Silin v. Ukraine* від 13 липня 2006 року, заява № 23926/02, п. 29).

54. Суд також зазначає, що відповідно до матеріалів справи саме відповідач повинен був повторно подавати апеляційну скаргу на рішення від 13 серпня 2003 року через порушення процесуальних норм, в той час як Уряд наполягав на тому, що це була заявниця. Таким чином, цей період затримки не може бути віднесений до вини заявниці.

55. Зваживши всі міркування, наведені вище, Суд дійшов висновку, що заявниця не могла значним чином вплинути на тривалість провадження.

д. Важливість питання, яке розглядалося, для заявниці

56. Суд зазначає, що на національному рівні заявниця вимагала поновлення її на попередній посаді та виплати їй заробітної плати за період вимушеного прогулу. Суд зауважує, що заробітна плата заявниці, яка є вдовою, становила основне джерело доходу для неї та її двох доньок. Суд повторює, що працівник, який вважає, що його роботодавець неправомірно відсторонив його від виконання

обов'язків, має важливу особисту зацікавленість у швидкому винесенні судового рішення стосовно законності такого заходу і що вирішення трудових спорів потребує надзвичайної ретельності, (див., серед інших, рішення у справах *Obermeier v. Austria* від 28 червня 1990 р., Series no. 179, п. 72, та *Trevisan v. Italy* від 26 лютого 1993 р., Series A no 257-F, п. 18).

57. Таким чином, Суд вважає, що провадження мало беззаперечну важливість для заявниці і що питання, яке розглядалось, потребувало швидкого вирішення її вимог.

е. Поведінка національних органів влади

58. Суд зазначає, що відповідно до національного законодавства (п. 38 вище) суд першої інстанції повинен був відновити цивільне провадження після прийняття рішення про закриття кримінальної справи відносно заявниці. Рішення було прийняте 29 березня 1999 року, однак провадження було відновлене лише у грудні 2001 року. Отже, такий значний період затримки стався з вини органів влади.

59. Більше того, Суд зазначає, що відповідно до зауважень Уряду слухання справи переносилось дев'ять разів через те, що відповідач – державне підприємство – не з'являвся в суд. Ці періоди затримки повинні бути віднесені до відповідальності органів влади, оскільки, як виявилось, жодних заходів не було вчинено, щоб забезпечити явку відповідача до суду.

60. Суд повторює, що саме національним судам належить організовувати свої провадження таким чином, щоб вони були швидкими і ефективними, однак, на думку Суду, національні суди не діяли з належною ретельністю з огляду на ситуацію заявниці.

61. Загалом, з огляду на обставини цієї справи, загальну тривалість провадження, подвійного його перегляду та неодноразовість відводів суддів, що спричинило майже десятимісячну затримку, Суд вважає, що тривалість проваджень була надмірною і не відповідає вимозі «розумного строку».

62. Таким чином, було порушено п. 1 статті 6.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

63. Заявниця скаржилась за статтею 13 Конвенції на відсутність ефективних засобів юридичного захисту для вирішення її скарги щодо надмірної тривалості цивільного провадження у її справі.

64. У своїх зауваженнях Уряд доводив, що цивільний процес в Україні не передбачає оскарження тривалості розгляду цивільних справ. Однак він запевняв, що ця скарга була неприйнятною, оскільки заявниця не використала національні засоби юридичного захисту, оскільки вона не оскаржила рішення від 27 листопада 1998 року,

відповідно до якого слухання було зупинено до повного розслідування кримінальної справи.

65. Суд повторює, що стаття 13 гарантує ефективний засіб юридичного захисту у національних органах влади у зв'язку з порушенням вимог пункту 1 статті 6 Конвенції щодо розгляду справи в межах розумного строку (див. рішення у справі *Kudla v. Poland* [GC], № 30210/96, п. 156, ECHR 2000-XI). Суд відхиляє доводи щодо невикористання національних засобів юридичного захисту, спираючись на викладені вище висновки (див. пп. 44-45 вище). Більше того, Суд посилається на свої висновки у справі *Єфименко*, що будь-які оскарження процесуальних рішень призводять до подальших затримок у провадженні (див. рішення у справі *Efimenko v. Ukraine* від 18 липня 2006 р., № 55870/00, п. 64).

66. Таким чином, Суд доходить висновку, що було порушено статтю 13 Конвенції з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту стосовно скарги заявниці щодо тривалості провадження її цивільної справи.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

67. У статті 41 Конвенції зазначено:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

68. Заявниця вимагала 9000 євро як відшкодування моральної шкоди.

69. Уряд зауважив, що вимога заявниці стосовно відшкодування моральної шкоди була надмірною та необґрунтованою і що визнання порушення становитиме достатню справедливую сатисфакцію у справі.

70. Суд вважає цю вимогу надмірною. Однак Суд вважає, що заявниця все ж таки зазнала моральної шкоди через надмірну тривалість цивільного провадження стосовно її звільнення. Суд, здійснюючи свою оцінку на засадах справедливості відповідно до вимог статті 41, присуджує заявниці суму 2100 євро як відшкодування моральної шкоди.

В. Судові витрати

71. Заявниця також вимагала 200 гривень (33,3 євро) за поштові витрати та 2000 гривень (333,3 євро) за оплату послуг адвоката. Вона надала довідку, видану їй адвокатом, стосовно того, що останній надавав їй юридичну допомогу; однак вона не змогла надати відповідні поштові рахунки.

72. Уряд зазначив, що надану довідку не може бути взято до уваги, оскільки вона не є фінансовим документом. Більше того, він зазначив, що заявниця не надала жодних доказів того, що їй надавали юридичну допомогу стосовно провадження у Суді. Нарешті, він зазначив, що не було надано жодного документа, який би підтверджував вимоги заявниці щодо її поштових витрат.

73. Відповідно до практики Суду заявник має право на відшкодування йому судових витрат, якщо буде видно, що вони були необхідними та фактично понесеними, а також обґрунтованими щодо розміру.

74. З огляду на вимогу заявниці відшкодувати їй витрати, понесені на оплату послуг адвоката, Суд зазначає, що заявниця ніколи не інформувала Суд про юридичне представництво. Зазначений адвокат не надав ніяких зауважень до Суду від імені заявниці. Отже, ця вимога повинна бути відхилена.

75. Однак заявниця дійсно могла понести певні судові витрати, пов'язані з розглядом справи у Суді. З огляду на прецедентну практику Суду та на інформацію з цього приводу Суд присуджує заявниці суму в розмірі 100 євро (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі *Romanchenko v. Ukraine* від 22 листопада 2005 року, № 5596/03, п. 38).

С. Пеня

76. Суд вважає за доцільне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої мають бути додані три відсотки.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що у цій справі було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції;
3. *Постановляє*, що у цій справі було порушення статті 13 Конвенції;

4. *Постановляє, що:*

- (а) протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції держава-відповідач має сплатити заявниці 2100 (дві тисячі сто) євро як компенсацію моральної шкоди та 100 (сто) євро як компенсацію судових витрат. Зазначені суми повинні бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто;
- (б) у випадку невиклати чи несвоечасної виплати державою-відповідачем належної заявниці суми на неї нараховуватиметься пеня, яка дорівнює граничній позичковій ставці Європейського центрального банку плюс три відсотки, з часу, коли закінчиться згаданий вище тримісячний строк, і до моменту повного розрахунку;

5. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено у письмовій формі 30 листопада 2006 року згідно з пунктами 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
Секретар секції

Пеер ЛОРЕНЦЕН
Голова